

Recensie in:
Maandblad Geestelijke volksgezondheid,
63 (2008) 2, p. 159-161

Nederland, maar tot nu toe is er nauwelijks wetenschappelijk onderzoek naar gedaan. Toon Verheugt promoveerde in september 2007 op deze studie, waarmee hij professionals en geïnteresseerde leken wil voorzien van kennis over kinderdoding, en wil bijdragen tot het vroegtijdig onderkennen van risicogeveallen. Hij verkent veel thema's en perspectieven (strafrechtelijk, klinisch, psychoanalytisch, hechtingstheoretisch) en doet vervolgens verslag van eigen empirisch onderzoek. Tot een samenhangend en integraal geheel komt het echter niet: de onderzoeksbevindingen in deel 2 worden niet verbonden met de literatuurstudie in deel 1. Zo blijven de verschillende delen van het onderzoek los van elkaar staan.

159

Stiefouders

Bij het bespreken van theorieën over kinderdoding schenkt de auteur ruim aandacht aan psychoanalytische literatuur, terwijl hij wel erg snel voorbijgaat aan het evolutionaire en biologische perspectief. Dat geniet thans in wetenschappelijke kring echter ruime belangstelling. Volgens sommige onderzoekers (vooral Martin Daly & Margot Wilson) is het bij uitstek relevant voor inzicht in kinderdoding. Volgens Verheugt is 'de globale benadering van de evolutionaire en sociologische theorieën' niet geschikt voor het verklaren van individuele gevallen van kinderdoding. Maar dat lijkt mij nu juist een te globaal, te apodictisch oordeel. Onderzoekers als Daly en Wilson hebben juist uitvoerig onderzocht waarom iemand zijn of haar kinderen doodt. Ook aan de rol van stiefouders, die ze met biologische ouders vergelijken, besteden ze ruim aandacht.

A.J. VERHEUGT (2007).

Moordouders. Kinderdoding in Nederland. Een klinisch en forensisch psychologische studie naar de persoon van de kinderdoding.

Academisch proefschrift Universiteit van Tilburg. Van Gorcum, 252 p., € 37,50

Als een ouder zijn of haar eigen kinderen doodt, is dat voorpaginanieuws in

Het cultureel-antropologisch perspectief wordt eveneens node gemist, vooral waar het gaat over kinderdoding onder etnische minderheden. Merkwaardig genoeg besteedt de auteur nauwelijks aandacht aan kinderdoding in China en India. Als gevolg van de één-kindpolitiek en de grote voorkeur voor jongens worden daar nog steeds op grote schaal pasgeboren meisjes door de ouders gedood. Internationale organisaties vestigen daar de aandacht op, maar Verheugt gaat er snel aan voorbij; hij suggereert dat dit verschijnsel inmiddels verleden tijd zou zijn.

Pasgeborenen

Het Nederlandse Wetboek van Strafrecht (1886) kent vanouds twee afzonderlijke artikelen voor vrouwen die hun pasgeborene hebben omgebracht. In westerse landen bestaat sinds de Victoriaanse periode aandacht voor de persoon van de verdachte moeder die haar pasgeborene ombrengt. Volgens de auteur zijn die artikelen (art. 290 Sr voor kinderdoodslag en art. 291 Sr voor kindermoord) niet van deze tijd. Hij gaat hiermee voorbij aan de historische lijn waarin de wetsartikelen moeten worden geplaatst, maar ook aan het gegeven dat de vrouw die neonaticide pleegt de zwangerschap en de baring achter de rug heeft, met gevolgen voor haar fysieke en mentale conditie én voor haar speciale band met het kind.

De auteur gaat al te ver als hij betoogt: '...alsof het om het leven brengen van een pasgeboren baby, die nog voor niemand echt bestaat, die nog niemand kent, minder "erg" is, dan het om het leven brengen van een ouder kind.' (p. 49) De auteur zou toch moeten weten dat voor het bepalen

van de schuld en strafbaarheid de rechter meer factoren weegt dan de auteur suggereert en dat het strafrecht er, fundamenteel gezien, niet voor het slachtoffer is, maar voor de dader.

Daad of dader

De Amerikaanse psychiater Paul Resnick is een autoriteit op het gebied van kinderdoding. Maar uitgerekend zijn diagnostiek op basis van gepubliceerde casuïstiek over een tijdvak van meer dan tweehonderd jaar vanaf 1751 voegt weinig toe aan inzicht daarin (p. 59, 85). Begrijpelijk dat de auteur dan de rol van persoonlijkheidsstoornissen in Resnicks onderzoek mist. Dat zou volgens de auteur ondermeer een gevolg zijn van het dichotoom karakter van de toerekeningsvatbaarheid in het Amerikaanse strafrecht: dat kent niet, zoals het Nederlandse, de categorie 'verminderd toerekeningsvatbaar'. Naar mijn idee is veeleer van belang dat het Amerikaanse strafrecht zich concentreert op *daden*, terwijl het Nederlandse eerder aandacht heeft voor *daders*. Bovendien geldt in Amerikaanse strafzaken het criterium van de *fitness to stand trial*; daardoor komt men vaak niet eens toe aan de vraag of (en, zo ja, in hoeverre) de verdachte toerekeningsvatbaar is.

Achter de komma

In de onderzoeksvraag die Verheugt formuleert, ontbreekt de relatie tussen dader en slachtoffer. Dat is vreemd, zeker voor een forensisch psycholoog van psychoanalytische huize en voor een onderzoek waarin aandacht wordt besteed aan hechting.

Het empirische deel van deze studie is vooral gebaseerd op dossieronderzoek.

De auteur bestudeerde 5579 strafdossiers uit de periode 1994-2003 en bekeek welke daarvan kinderdoding betroffen. Dat bleken er 136 te zijn. Vervolgens ging hij na of er een gedragskundig rapport pro Justitia bestond. Zijn empirisch onderzoek is uiteindelijk gebaseerd op 53 verdachten in 50 zaken. Op basis van slechts een select (niet *at random* gekozen) totaal van vijftig zaken van kinderdoding doet hij uitspraken, soms met cijfers achter de komma, over kinderdoding in Nederland. Een dergelijke generalisatie, die representativiteit suggereert, lijkt me onhoudbaar.

Verheugt had er beter aan gedaan meer aandacht te besteden aan alle 136 gevallen, die hij met veel ploeteren vergaarde. De samenstelling van die groep maakt nieuwsgierig. Omdat over deze groep tal van gegevens beschikbaar zijn, had hij hieruit een vergelijkingsgroep kunnen samenstellen.

Iets doen

In de wetenschappelijke literatuur over kinderdoding wordt veel aandacht besteed aan de motieven van de daders. Daarom zou je verwachten dat Verheugt zijn bevindingen in verband had gebracht met die van anderen. Dat valt bijvoorbeeld op waar hij schrijft over zelfmoordpogingen van de daders; uit de literatuur is bekend dat mannen daar veel vaker toe overgaan dan vrouwen.

De auteur vermeldt dat bijna 40% van de onderzochte daders van tevoren duidelijk had aangekondigd dat ze zichzelf of hun kinderen iets zouden aandoen. Daarbij laat hij de gevallen van neonaticide (moord op een pasgeborene) echter buiten beschouwing.

In zijn aanbevelingen voor verder onderzoek maakt de auteur het bont. Hij stelt daar dat er 'in preventieve zin mogelijk iets te doen' valt bij 'potentiële kinderdoders.' (p. 168) Als lezer en als burger zou je dan graag weten waaruit dat 'iets' volgens hem moet bestaan. Daarover verschaft Verheugt echter geen helderheid. Wel meldt hij dat deze potentiële kinderdoders niet minder dan 20% van de totale groep uitmaken. Volgens hem ligt het percentage waarschijnlijk zelfs nog hoger '...omdat een aantal kinderdoders dat zich tijdens of kort na de kinderdoding suïcideerde niet in onze onderzoeksgroep valt, *maar wel degelijk signalen vooraf gaf.*' Als die daders niet tot de onderzoeksgroep behoorden, waarop baseert Verheugt dan deze uitspraak over signalen?

De auteur heeft onmiskenbaar veel werk verzet maar na lezing van zijn boek krijg je de indruk dat hij én zijn promotiecommissie zich iets meer tijd hadden moeten gunnen. De methodologie en integratie had dan beter aangescherpt en verder uitgewerkt kunnen worden, temeer omdat met de beschikbare bronnen meer kon worden gedaan. Het resultaat is thans een boek met een verslag van onderzoek dat, ondanks de al ruim geïnvesteerde energie, meer rijpingstijd nodig had.

FRANS KOENRAADT

Forensisch psycholoog en criminoloog,
Universiteit Utrecht & Nederlands Instituut
voor Forensische Psychiatrie en Psychologie